

Ігор Шихненко,
наук. співроб. НБУВ,
канд. іст. наук

**ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК КИРГИЗЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ:
ІСТОРІЯ ТА МІСЦЕ В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ**

У статті аналізуються основні етапи становлення і розвитку Центральної наукової бібліотеки Національної академії наук Киргизької Республіки, а також дається оцінка її місця в сучасному інформаційному просторі.

Ключові слова: Центральна наукова бібліотека Національної академії наук Киргизької Республіки, інформаційний простір.

З початку свого виникнення бібліотеки завжди відігравали велику культурно-просвітницьку роль у інтелектуальному розвитку людства, формуванні національної свідомості та світоглядних позицій. У зв'язку зі зростаючими потребами сучасної громадськості в отриманні якомога широким відомостей з різних сфер суспільного життя, важливе значення має вивчення наукової діяльності бібліотек різних країн. У контексті цього питання великий інтерес для істориків і бібліотекознавців представляє дослідження діяльності Центральної наукової бібліотеки Національної академії наук Киргизької Республіки (далі – ЦНБ НАН Киргизької Республіки) – однієї з найстаріших бібліотек країни, яка має давню історію та багаті наукові традиції. У науковій літературі коло праць, що висвітлюють діяльність ЦНБ НАН Киргизької Республіки досить обмежене. Відомості про історію і розвиток бібліотеки у радянський період, зустрічаються у дослідженнях: «Академія наук Киргизької РСР. 1954–1979» [1, с. 245–248], «Академічна наука Киргизстану. Історія та проблеми» [2, с. 312–318], «25 років Академії наук Киргизької РСР» [4, с. 65–68]. Аналіз проблем і перспектив зберігання рідкісних видань у ЦНБ НАН Киргизької Республіки здійснила Ш. Ж. Ібраїмова [5, с. 275–284]; питання організації електронної доставки документів у системі корпоративних інформаційних ресурсів Киргизстану дослідила С. К. Рафікова [8]; стан забезпечення науковою інформацією ЦНБ НАН Киргизької Республіки на сучасному етапі вивчала З. А. Чокушева [9]. В цілому діяльність ЦНБ НАН Киргизької Республіки не була предметом окремого комплексного дослідження. У свою чергу автор даної статті поставив за мету проаналізувати основні

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
етапи історичного розвитку вищевказаної установи та дати об'єктивну оцінку її місця в інформаційному забезпеченні сучасного киргизького суспільства.

ЦНБ НАН Киргизької Республіки – одна з найбільших бібліотек Киргизстану, основним завданням якої є: забезпечення бібліотечно-бібліографічного обслуговування читачів; надання широких відомостей з різних галузей науки, шляхом традиційного поповнення фондів літературою та шляхом створення нових електронних ресурсів через всевітні електронні мережі.

Історія бібліотеки почалася з 1943 р., коли була створена Наукова бібліотека Киргизької філії Академії наук СРСР. Основою для її організації став книжковий фонд загальною кількістю 12 тис. примірників, переданих з бібліотек Комітету наук Раднаркому Киргизької РСР та АН СРСР. У 1945 р. співробітниками Наукової бібліотеки Киргизької філії АН СРСР були придбані наукові праці з історії, археології, етнографії та краєзнавства Середньої Азії відомих радянських вчених: С. М. Кудряшова, І. П. Іванова та В. О. Афанасьєва, повні комплекти зібрань Оренбурзької вченої архівної комісії, протоколи засідань Туркестанського відділу Російського географічного товариства, твори мандрівників: М. О. Северцова, В. В. Бартольда, Г. М. Потаніна, а також рідкісні видання 1762–1848 рр. У перші роки діяльності основна увага співробітників бібліотеки зосереджувалася на справі комплектування книжних фондів. Джерелами комплектування літератури, в основному, з природничих і технічних наук, слугували: книгообмін з республіканськими установами колишнього СРСР та зарубіжних країн, книжкові магазини, підписи на періодичні видання та ін. Станом на середину 1950-х рр. у фондах бібліотеки нараховувалося вже 108 тис. видань [1, с. 245]. У 1954 р. на базі Киргизької філії АН СРСР була створена Академія наук Киргизької РСР. Вказана подія ознаменувала новий етап у розвитку бібліотеки, що була перейменована на Центральну наукову бібліотеку АН Киргизької РСР. У цей період значно розширилися напрями діяльності ЦНБ АН Киргизької РСР, співробітники якої, поряд з комплектуванням книжних фондів та обслуговуванням читачів, займалися довідково-бібліографічною і видавничою діяльністю, організовували виставки, конференції та круглі столи. З 1955 р. бібліотека розпочала публікувати «Бібліографію видань Академії», серію бібліографічних покажчиків наукових праць вчених АН Киргизької РСР, праці з біології, зоології, лісівництва, історії науки та ін.

У 1960–1970-ті рр. у ЦНБ АН Киргизької РСР відбулися структурні зміни. У зв'язку з появою нових науково-дослідних установ академії, виникла

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
необхідність у створенні філій бібліотеки. З метою обслуговування співробітників інститутів і лабораторій було організовано сім філій ЦНБ АН Киргизької РСР, фонди яких комплектувалися відповідною спеціалізованою літературою. У вказаний період покращилося і технічне оснащення бібліотеки, зокрема придбано ксерокопіювальний прилад – що було рідкістю для установ такого типу.

На рубежі 1980–1990-х рр. пріоритетним напрямом діяльності ЦНБ АН Киргизької РСР було створення єдиної системи інформаційного обслуговування наукових установ академії. Вказана система передбачала: комплексне інформаційно-масове обслуговування читачів і забезпечення відомостями працівників академічних установ; складання ретроспективних бібліографічних показників з охорони навколишнього середовища; широке залучення методів бібліотечно-бібліографічної роботи для виконання запитів читачів [2, с. 314–315]. У 1990-ті рр. становище бібліотеки значно погіршилося, що було зумовлено складними обставинами тодішнього соціально-економічного життя країни – зменшилося фінансування, відбулося скорочення штату співробітників, призупинилося комплектування фондів науковою літературою. Але незважаючи на труднощі, продовжувалась робота зі складання бібліографічних списків, здійснювалась наукова редакція бібліотечних каталогів, забезпечувалось збереження книжкових пам'яток. Характеризуючи стан книгообміну у вказаний період дослідники зазначають, що забезпечення ЦНБ АН Киргизької Республіки новими надходженнями було одним з першочергових завдань для її співробітників. Бібліотека отримувала наукову літературу, в основному, з видавництва, або купувала на кошти від грантів, що виділяли різні міжнародні наукові фонди та організації [8].

На сучасному етапі ЦНБ АН Киргизької Республіки, яку очолює Ширін Жапарівна Ібраїмова, окрім традиційної роботи з обслуговування читачів і надання довідково-бібліографічних консультацій, продовжує вдосконалювати нові інформаційні технології. В бібліотеці діє Інтернет-зал, створена електронна база даних на автореферати та дисертаційні роботи співробітників установ АН Киргизької Республіки, цифрова колекція фонду рідкісних видань, фонду нових надходжень і фонду періодики. Колекція фонду рідкісних видань нараховує 120 найменувань книг з історії Киргизстану, археології, етнографії, літературознавства, мовознавства та географії. Велику наукову цінність для дослідників становлять «Законодавчі акти Російської імперії 1294–1598 рр.» видані археологічною експедицією Імператорської академії наук, «Історичний опис будівництва в Москві храму в ім'я Христа Спасителя», «Листи та документи імператора Петра

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
Великого 1688–1701 рр.». Особливим раритетом є старовинна рукописна книга Мухаммада Бен Ахмад-аль Махалі «Тафсір аль-Джалайл», створена в 1286 р. на основі арабського правопису. Вказана праця має велику джерельну цінність для дослідників-арабістів, оскільки містить тлумачення з Корану та відомості з історії арабського світу [6]. У фондах ЦНБ АН Киргизької Республіки, загальною кількістю 1 млн одиниць, зберігається також наукова література про суспільно-політичне та культурне життя Киргизстану та країн Середньої Азії, з природничих і технічних наук. Бібліотечний фонд зарубіжної літератури, який є одним з найбільших в країні, комплектується за тематикою наукових досліджень установ АН Киргизької Республіки та містить велику кількість іноземних періодичних видань, енциклопедій, словників, довідників та ін.

ЦНБ АН Киргизької Республіки активно співпрацює над розробкою наукових проектів з Національною бібліотекою Киргизької Республіки, Науковою бібліотекою Киргизького національного університету імені Ж. Баласагіна, Бібліотечно-інформаційним консорціумом Киргизької Республіки, Іссик-кульською обласною бібліотекою, Державною патентно-технічною бібліотекою, Централізованою бібліотечною системою м. Бішкек, Республіканською бібліотекою для дітей і юнацтва ім. К. Баялінова, Науковою бібліотекою Міжнародного університету Киргизстану, Науковою республіканською медичною бібліотекою, Науковою бібліотекою Американського Університету в Центральній Азії, Науковою бібліотекою Киргизького державного технічного університету ім. І. Раззакова, Науковою бібліотекою Киргизько-російського (слов'янського) університету ім. Б. Єльцина та ін. У 2007 р. співробітники бібліотеки, спільно з колегами з Національної бібліотеки Киргизької Республіки, Наукової бібліотеки Киргизького національного університету імені Ж. Баласагіна та Бібліотечно-інформаційного консорціуму Киргизької Республіки працювали над розробкою наукового проекту «Збереження друкованих пам'яток Киргизстану – золотого фонду та культурної спадщини країни». Вказаний проект передбачав створення належних умов збереження книжних пам'яток, що містять безцінні відомості з історико-культурної та наукової спадщини киргизького народу, а також привернути увагу світової наукової спільноти до дослідження бібліотечних фондів. У ході роботи над вказаним проектом вчені здійснили великий комплекс робіт з визначення фізичного стану книг та здійснили їх реставрацію [5, с. 278].

У тому ж році співробітники ЦНБ АН Киргизької Республіки взяли участь у розробці іншого проекту – «Нові форми обслуговування вчених

Киргизстану на базі створення корпоративного електронного репозиторію авторефератів дисертацій». Метою цього проекту було створення доступу широкого кола вчених до електронних баз даних авторефератів дисертацій, сприяння розвитку нових форм обслуговування читачів, підвищення рівня володіння бібліотечними співробітниками комп'ютерними технологіями та пропагування наукових досягнень киргизьких вчених за кордоном. Для вирішення поставлених завдань учасники проекту розробили критерії відбору наукових видань, які мають бути включені до бази даних репозиторію; провели навчальні курси бібліотекарів з методики оцифрування фондів і створення корпоративних баз даних авторефератів дисертацій [7].

У ході роботи над проектом «Розширення доступу до світових електронних ресурсів» колектив ЦНБ НАН Киргизької Республіки здійснив вагомий внесок у створення системи вільного доступу читачів державних бібліотек до світових електронних ресурсів.

Співробітники бібліотеки приймали активну участь у розробці проекту «Об'єднання інформаційних ресурсів бібліотек Киргизстану з метою розвитку інформаційного простору країни». В результаті проведеної роботи науковцям вдалося створити зведений електронний каталог видань, що забезпечує доступ до нього громадян Киргизької Республіки та зарубіжних користувачів, а також інформаційні ресурси, які постійно оновлюються і містять широкі відомості про літературу в бібліотеках країни. Вказані інформаційні ресурси дають можливість поповнити необхідними виданнями електронні каталоги інших бібліотек Киргизстану.

ЦНБ НАН Киргизької Республіки приймала участь у роботі над проектом «Забезпечення доступу до світової наукової періодики». Мета вказаного проекту – створення для провідних інформаційних центрів вільного доступу до електронних баз даних наукової періодики [3].

Складною в ЦНБ НАН Киргизької Республіки залишається, на жаль, справа книгообміну. Головна проблема у забезпеченні партнерів бібліотеки необхідною літературою, за словами З. А. Чокушевої, заключається у відсутності коштів на поштові витрати та транспортування [9]. Таку саму думку висловлює і С. К. Рафікова, яка зазначає, що скорочення фінансування бібліотеки за останні роки призвело до обмеження комплектування її фондів. Це досить негативно відображається на виконанні постійно зростаючих інформаційних запитів читачів. Вирішити вказану проблему С. К. Рафікова пропонує шляхом взаємовикористання електронних видань з фондів бібліотек Киргизстану та бібліотек зарубіжних країн через мережу Інтернет [8].

Центральна наукова бібліотека НАН Киргизької Республіки, яка є членом Ради директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів національних академій наук МААН, підтримує тісні наукові зв'язки з бібліотечними установами інших країн, зокрема з Центральною науковою бібліотекою АН Республіки Таджикистан, Центральною науковою бібліотекою НАН Республіки Казахстан, Бібліотекою РАН, Бібліотекою природознавчих наук РАН, Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського, Центральною науковою бібліотекою ім. Якуба Коласа НАН Білорусі, Центральною науковою бібліотекою АН Молдови, та ін. Велику фінансову та матеріальну підтримку ЦНБ НАН Киргизької Республіки надає Фонд збереження культурної спадщини Посольства США в Киргизькій Республіці, Фонд «Євразія», Фонд «Сорос–Киргизстан», Європейський фонд Центральної Азії та інші організації.

У підсумку слід зазначити, що діяльність Центральної наукової бібліотеки НАН Киргизької Республіки залишається недостатньо висвітленою у науковій літературі. Вказана установа, що має давню історію та багатий науковий досвід, пройшла складний шлях становлення і розвитку. На сучасному етапі Центральна наукова бібліотека НАН Киргизької Республіки є одним з найбільших у країні книгосховищ наукової літератури з високотехнологічним оснащенням. Співробітники бібліотеки, приймаючи участь у розробленні наукових проектів з вдосконалення систем надання інформаційних послуг, активно сприяють розвитку бібліотечної справи. Отже, можна з впевненістю стверджувати, що Центральна наукова бібліотека НАН Киргизької Республіки займає вагоме місце у сучасному інформаційному просторі, а її діяльність повинна стати предметом подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Академия наук Киргизской ССР. 1954–1979. – Фрунзе : «Илим», 1979. – С. 245–248.
2. Академическая наука Киргизстана. История и проблемы / [гл. ред. А. А. Акаев]. – Фрунзе : «Илим», 1990. – С. 312–318.
3. Ассоциация библиотечно-информационного консорциума. Проекты [Электронный ресурс]. – Режим доступа : // <http://bik.org.kg/ru/projects/> – Заглавие с экрана.
4. 25 лет Академии наук Киргизской ССР : [сборник / гл. ред. С. Т. Табышалиев и др.] – Фрунзе : «Илим», 1980. – С. 65–68.
5. *Ибраимова Ш. Ж.* Изучение и сохранение редких изданий Центральной научной библиотеки Национальной академии наук Кыргызской республики : проблемы и перспективы / Ш. Ж. Ибраимова // Библиотеки национальных академий

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
наук: проблемы функционирования, тенденции развития: Научно-практический и теоретический сборник. – К., 2007. – Вып. 5. – С. 275–284.

6. Коллекция редких и ценных книг Центральной научной библиотеки Национальной академии наук КР [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://project.garebooks.net/kg/ru/naskr> – Заглавие с экрана.

7. Новые формы обслуживания ученых Кыргызстана на базе создания корпоративного электронного репозитория авторефератов диссертаций [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://kgrad.bik.org/kg/ru/index/> – Заглавие с экрана.

8. Рафикова С. К. Проблемы организации ЭДД в системе корпоративных информационных ресурсов Кыргызстана [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.nbu.gov.ua/articles/crimea/2003/tom2/222/Doc54.HTML> – Заглавие с экрана.

9. Чокушева З. А. Обеспечение научной информацией в Центральной научной библиотеке Национальной академии наук Кыргызской Республики [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://dlib.eastview.com>. – Заглавие с экрана.

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
УДК 061(430):030(091)

Оксана Вербицька,

в. о. старш. наук. співроб. НБУВ,
канд. філос. наук

СЛОВНИКОВІ ВИДАННЯ АКАДЕМІЙ НАУК НІМЕЧЧИНИ

Проведено аналіз проектів словникових видань академій наук Німеччини, розглянуто різні види словників, які розроблюються вченими станом на 2011 р., окрему увагу приділено репрезентації словникових видань в електронній формі у мережі Інтернет та на словниковому веб-порталі Німеччини.

Ключові слова: видання академій наук Німеччини, словники, інформаційні ресурси гуманітарних наук, науково-довідкові ресурси в мережі Інтернет.

Довідково-енциклопедична література на сьогодні є чи не найбільш зростаючим сегментом книговидання, де в концентрованому вигляді міститься історико-культурна і лінгвістична інформація. Д. Дідро, один з авторів французької «Енциклопедії», або «Тлумачного словника наук, мистецтв і ремесел», під редакцією якого в 1751–1772 рр. було опубліковано 28 томів, зазначав: «Насправді, мета енциклопедії – зібрати знання, розсіяти по світу, привести їх у систему, зрозумілу для людей, що живуть нині, та передати тим, хто прийде після нас, щоб праця попередніх століть не стала марною для століть наступних, щоб наші нащадки, збагачені знаннями, стали добршими і щасливішими, і щоб ми не відійшли у вічність, не зумівши послужити прийдешнім поколінням» [7]. Словник – це не просто жанр видання, що підводить підсумок розвитку мови, термінології певної фахової галузі або біографічних досліджень. Оскільки вони містять певні відомості про різні галузі науки та культури, то, таким чином, окреслюють межі пізнаного на даний час; з іншої сторони, своїм змістом вони вказують на лакуни і нові горизонти у пізнанні, прокладають науковим пошукам шлях у майбутнє. Надзвичайно важливі словники й для історичного самопізнання народу, а також осмислення сучасної історії.

У Німеччині робота над створенням словників німецької мови проводилась з кінця XVII ст. Так, у 1691 р. К. Штілер опублікував невелику роботу «Родовідне древо німецької мови» («Der Teutschen Sprache Stammbaum»), трохи пізніше доповнену у «Попередніх роздумах щодо вправи і поліпшення німецької мови» («Unvorgreiflichen Gedanken betreffend die Übung und Verbesserung der deutschen Sprache», 1698 р.) Г. В. Лейбніцем, що запропонував універсальний план німецького